

MODEL PREZYDENCKI – STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI

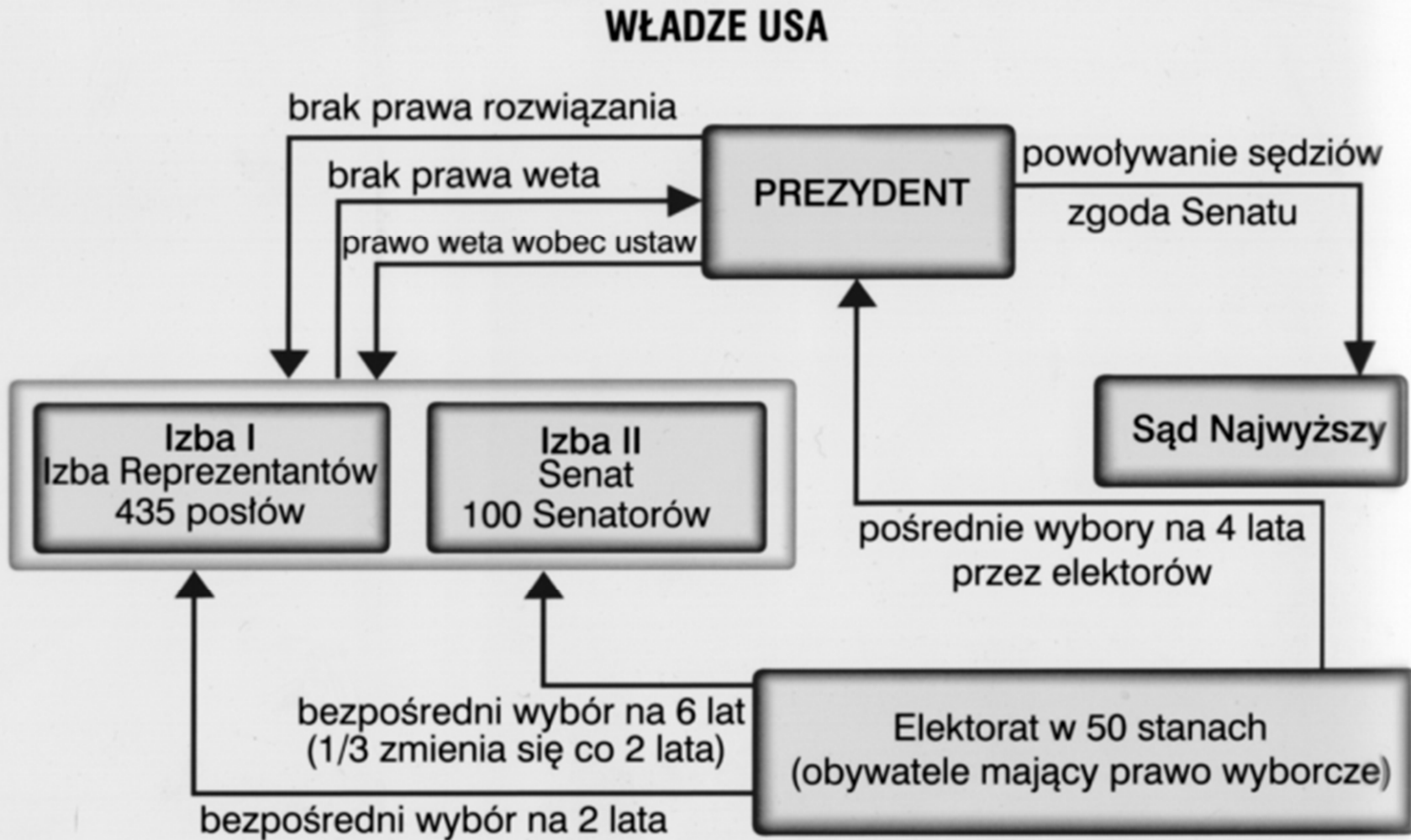
Tomasz A. Winiarczyk

MODELE USTROJOWE PAŃSTW

• MODEL PREZYDENCKI

- 1) prezydent jest wybierany w głosowaniu powszechnym
- 2) kadencja prezydenta jest określona w czasie
(najczęściej jest ona czteroletnia - jak np. w USA czy Brazylii, choć w Meksyku wydłuża się ona do sześciu lat)
- 3) członkowie administracji odpowiadają jedynie przed prezydentem
(w USA nie są to typowi ministrowie)
- 4) istnieje jeden ośrodek władzy wykonawczej
- 5) akty wydawane przez prezydenta nie wymagają kontrasygnaty
- 6) prezydent nie jest odpowiedzialny politycznie, ale w przypadku złamania konstytucji lub prawa może zostać odwołany
(przez parlament lub naród w referendum)
- 7) prezydent ma możliwość wydawania dekretów z mocą ustawy w sytuacjach nadzwyczajnych (np. okres wojny)

Stany Zjednoczone Ameryki

USA

- Stany Zjednoczone Ameryki: republika federalna o systemie prezydenckim.
- Federację tworzy 50 autonomicznych stanów i Dystrykt Kolumbii, obejmujący stolicę państwa.
- Podstawy ustroju określa Konstytucja z 1787 roku (weszła w życie w 1789 roku) z:
 - 10 poprawkami (Bill of Rights), uchwalonymi w 1791 roku,
 - 17 poprawkami przyjętymi w latach 1795-1992, które stanowią jej integralną część.
- Ustrój polityczny opiera się głównie na zasadach federalizmu i podziału władzy (system hamulców i równowagi między władzą ustawodawczą, władzą wykonawczą i sądownictwem).

USA

- Kompetencje władzy przysługują:
 - stanom (uprawnienia pierwotne)
 - Federacji (prawa określone w konstytucji)
- Kompetencje rozdzielone są pomiędzy instytucje sprawujące władzę:
 - ustawodawczą,
 - wykonawczą
 - sądowniczą
- Stany są suwerennymi jednostkami politycznymi.

USA

- Decyzje władz federalnych w powierzonym im zakresie są nadrzędne nad stanowymi.
- Stany mają:
 - własną władzę ustawodawczą (parlamenty),
 - władzę wykonawczą (gubernatora),
 - sądownictwo.

domicyl – stałe miejsce zamieszkania osoby fizycznej lub siedziba osoby prawnej; może oznaczać również stałe miejsce dopełniania zobowiązań finansowych

USA – Kongres (legislatywa)

- dwuizbowy Kongres:
 - Izba Reprezentantów
(435 deputowanych wybieranych na 2 lata w okręgach jednomandatowych)
 - czynne prawo wyborcze 18 lat
 - domicyl od 3 mcy do 1 roku
 - bierne prawo wyborcze 25 lat i obywatelstwo USA min. 7 lat
 - Senat
(100 senatorów po 2 z każdego stanu wybieranych co 6 lat, przy czym co 2 lata odnawia się 1/3 składu)
 - czynne prawo wyborcze 18 lat
 - domicyl od 3 mcy do 1 roku
 - bierne prawo wyborcze 30 lat i obywatelstwo USA min. 9 lat

USA – Kongres (legislatywa)

- dwuizbowy Kongres:
 - Izba Reprezentantów
 - możliwość wyboru Prezydenta w szczególnych sytuacjach
 - stawianie urzędników federalnych w stan oskarżenia
 - Senat
 - ratyfikacja zawartych przez Prezydenta umów międzynarodowych
 - zatwierdzanie powołanych przez Prezydenta wyższych urzędników państwowych
 - możliwość wyboru wiceprezydenta w szczególnych sytuacjach
 - rozstrzygnięcie ws. impeachmentu
 - obie Izby razem realizują ustawodawstwo

USA – ustawodawstwo

- Kongres uchwala ustawy, budżet państwa i nakłada podatki
- procedura ustawodawcza:
 - inicjatywa ustawodawcza: tylko członkowie Kongresu i komisje
 - projekt wnosi się zwykle jednocześnie do obu izb
 - w drodze głosowania niejawnego całej komisji projekt kierowany jest pod głosowanie plenarne obu izb
 - uchwalona ustawa wędruje do prezydenta, który składa swój podpis

USA – Prezydent

- głowa państwa i jednoosobowy rząd
- centrum inicjatywy politycznej i główny ośrodek władzy państwowej
- mianuje ambasadorów, sędziów SN i innych funkcjonariuszy państwowych (np. szefa CIA, FBI)
- głównodowodzący armii i floty
- kieruje polityką zagraniczną USA
- za radą i wiedzą Senatu zawiera traktaty lub bez zgody tzw. umowy międzynarodowe
- wygłasza orędzia o stanie państwa
- zatwierdza zarządzenia, rezolucje i uchwały wymagające zgodnego stanowiska Izby Reprezentantów i Senatu
- ma prawo weta zawieszającego wobec ustaw Kongresu, które ten może odrzucić większością 2/3 głosów
 - istnieje też tzw. weto kieszonkowe, gdy projekt ustawy trafia do podpisu w ciągu ostatnich 10 dni sesji Kongresu, prezydent może nie zająć stanowiska wobec tego projektu, co nie pozwala na wejście ustawy w życie
 - może też nie wydać przepisów wykonawczych do ustawy hamując jej działanie

USA – Prezydent

- nie ponosi odpowiedzialności politycznej przed Kongresem
- ponosi odpowiedzialność prawną w drodze impeachmentu
 - oskarża Izba Reprezentantów
 - osądza Senat (wymagana większość kwalifikowana 2/3 głosów)

USA – Prezydent

- wybierany w wyborach powszechnych na cztery lata
- może być wybrany ponownie jeszcze tylko raz
- wybory powszechne i pośrednie (kolegium 535 elektorów – każdy stan ma tylu elektorów co przedstawicieli w Kongresie + Dystrykt Kolumbii 3)
- kandydat musi uzyskać większość bezwzględną min. 270 głosów elektorskich, inaczej wyboru dokonuje Izba Reprezentantów
- razem z Prezydentem wybiera się wiceprezydenta (speaker Senatu rozstrzygający głosowania w razie remis)

USA – Gabinet

- organ zbliżony do rady ministrów
- składa się z szefów departamentów (np. sekretarz stanu, sekretarz obrony, sekretarz skarbu) oraz osób w randze członka gabinetu nie kierujących departamentami (np. wiceprezydent, szef personelu Białego Domu, przewodniczący rady Doradców Ekonomicznych)

USA – władza sądownicza

- sądy powszechne (rozstrzygają sprawy niezastrzeżone dla sądów federalnych):
 - I instancja: sądy obwodowe
 - II instancja: sądy apelacyjne
 - sądy najwyższe stanowe
- sądy federalne
 - I instancja: sądy okręgowe (dystryktowe)
 - II instancja: sądy apelacyjne
 - Sąd Najwyższy
(składa się z 9 sędziów, wyznaczonych przez Prezydenta Stanów Zjednoczonych i zatwierdzonych przez Senat)

Marbury vs. Madison

- sprawa z 1803 roku, w wyniku której Sąd Najwyższy uzyskał prawo do kontroli konstytucyjności aktów wydawanych przez władzę ustawodawczą i wykonawczą
- William Marbury pozwał Sekretarza Stanu Jamesa Madisona w związku z niedostarczeniem dokumentów powołujących go na stanowisko do Senatu powołując się na zapisy Judiciary Act
- gdy sprawa trafiła do Sądu Najwyższego, ten orzekł, że sekretarz miał obowiązek dostarczyć dokumenty zgodnie z niekonstytucyjną ustawą, w związku z czym nie mógł on wydać nakazu ich dostarczenia